

ELS MASOS A ARGENTONA AL SEGLE XV

LA POBLACIÓ D'ARGENTONA AL SEGLE XV

Els fogatges són l'única font consultable per saber la població d'Argentona en època medieval. En ells, la població ve definida per focs, que són equivalents a llars. Com a llistes amb finalitat recaptadora d'impostos, tots els caps de casa exempts de l'impost no hi consten. És per això que els valors entre un fogatge i l'altre poden tenir variacions que poden semblar inversemblants.

L'únic fogatge del segle xv (1497) comptabilitzava seixanta-tres focs.¹ Si tenim present que a finals del segle xiv, concretament el 1378,² es compten setanta-sis focs, distribuïts en dos de reials, quaranta-set de ciutadans, quatre de nobles i vint-i-tres d'eclesiàstics, i que s'arribava al 1553 amb setanta-cinc focs, podem concloure que durant el segle xv hi hagué un descens d'un 18% de la població (més concretament de cases habitades), que faria un tomb durant la primera meitat del segle xvi,³ en què augmentaria prop d'un 19%.⁴ Sembla evident que el fogatge no comptabilitzava la totalitat d'habitatges, ja que tan sols a finals del segle xiv tenim documentats més de setanta masos.⁵

ELS MASOS

Argentona era, al segle xv, terra de població dispersa. La seva sagrera, sembla que durant aquest segle, només eren unes poques cases que voltaven la plaça de l'Església, vivint en hàbitat dispers el 90% de la població, repartida, concretament, en sis veïnats: el Cros, Lledó, el Puig, Clarà, Pins i la Pujada.⁶ De masos, n'hi havia un bon grapat, tal volta uns vuitanta, a inicis del segle xv, que estaven habitats. Només en un document de precari fet per Miquel des Bosch es citen, en les afrontacions, cinc masos: mas Mateu, mas Moyó, mas Boscà, mas Bova i mas o borda d'en Jaume de Pou.⁷ També n'hi ha un nombre indeterminat d'abandonats, els anomenats masos rònecs, que surten en la documentació. Així, en una venda que Reymir fa d'una peça de terra a Esteve Llentisclar, el 1475, ens diu que aquesta pertany al mas Bau, derruït.⁸ També en el capbreu de mitjans del segle xvi, estudiat per Castillo, apareixen documentats nombrosos masos derruïts, com el mas Cabot de la Pujada, Canyet, Miralles,...

Serra ja comenta, en el seu estudi del Collsacabra, la «situació de concentració de més d'un mas sota una sola família, iniciada a finals del segle xiv i culminada al xv i xvi».⁹ El mateix observa Blanco per a la vall d'Amer, on esmenta que una de les reaccions senyoriales a la crisi fou l'aglevament dels masos rònecs per altres masos.¹⁰

Castillo diu que «aquests masos rònecs els trobem incorporats al patrimoni del pagès que els capbreva mitjançant els establiments que els Desbosc van fer durant el segle xv». ¹¹ També Gifre observa «una acumulació de terres per part d'un sector de la pagesia, la pagesia benestant, a causa, en part, als efectes del despoblament». ¹² Finalment, Ferrer diu que «la pesta negra tingué efectes devastadors a l'hàbitat dispers: molts masos queden abandonats, són els anomenats masos rònecs». ¹³

En aquest mateix estudi de Castillo, es documenten diversos pagesos que a mitjans del xvi tenien més d'un mas, situació que, amb tota certesa, venia del segle anterior; Jaume Amatller té els masos Amatller, Fuster i Serra Dollera; Antoni Batlle, els masos Batlle i Miralles; Rafael Ballot de la Pujada, els masos Ballot i Lledó; Joan Cabanyes, els masos Cabanyes, Estrany i Esteve; Antic Cabot, els masos Cabot Sobirà i Canyet; Damià Creus, àlies Carreras, els masos Carreras i Cabot Jussà; Bartomeu Moió, els masos Moió i Pons; Bartomeu Moner, els masos Moner i Llori; Francesc Rovira, els masos Rovira i Espinal. ¹⁴ Castillo, en el seu treball, esmenta que al segle xiv no troba cap confessant de Vilassar que declari tenir més d'un mas, situació que canvia molt al xvi. ¹⁵ Tot i que nosaltres no ho hem pogut constatar, en no trobar cap establiment de mas rònec, Serra constata que després de la pesta els masos rònecs foren establerts en molt més bones condicions que abans. ¹⁶ En aquesta línia, Ferrer pensa, després d'estudiar establiments de la Batllia General, que «la documentació no ens mostra pas que la situació dels pagesos hagués empitjorat com a conseqüència de la davallada demogràfica provocada per la pesta negra sinó que, al contrari, és perceptible una millora; molts pagesos ampliaren considerablement les terres de conreu en bones condicions i alguns obtingueren rebaixes de les prestacions». ¹⁷

El propietari/a del mas era l'hereu o la pubilla. Mallorquí apunta que és la institució de l'hereu la que motiva la fi de la creació de masos:

«No es pot entendre el mas sense tenir en compte l'entramat hereditari que en garanteix la seva integritat patrimonial al llarg de les successions. Per tant, les explotacions pageses existents a l'interior de la vila, en forma de mas (habitatge i explotació) o no, podrien haver seguit la mateixa evolució que les famílies: ampliar-se quan la família pagesa creix (en el moment del matrimoni i del naixement dels fills) i reduir-se quan la família decreix (en els casos de viduïtat i de repartiment de béns entre els fills). Ara bé, aquesta situació degué subsistir fins que el control senyorial no va aconseguir lligar l'evolució de les famílies a l'estabilitat de la casa, és a dir, fins que no va poder assegurar el respecte de la indivisibilitat del mas al llarg de les generacions». ¹⁸

Tenim precisament documentat un cas de divisibilitat d'un mas, el Gener de Pins. En un document del 1400, els quatre propietaris del mas Gener el venen a un veí de Cardedeu, pel preu de 70 lliures. ¹⁹ Aquest fet era normalment a causa de la mort de l'hereu sense atorgar testament, el principal problema que podia patir un mas. Si això passava, tots els fills del propietari eren hereus a parts iguals, i només es sortia d'aquesta situació amb la venda del mas o bé amb la compra, per part d'un

germà, dels drets dels altres. Tot i això, aquest problema no es donava gaire, ja que els pagesos sotmesos als mals usos, entre els quals hi havia la intestia que obligava la família del pagès mort amb fills i sense haver fet testament a pagar al senyor 1/3 dels seus béns, ja procuraven prou de testar per eludir aquest «impost».

Coneixem, indirectament, la venda d'un altre mas situat a Òrrius, el mas Cabanyes. En un document del 1455, es parla que Pere Torrent d'Argentona ha «comprat aquell mas apellat mas Cabanyes terres e onors e possessions de aquell situat en la parroquia de Sent Andreu d'Orius».²⁰ El mas era propietat per indivís de les germanes Pasquala i Agnès, filles del difunt Joan Cabanyes, d'Òrrius, i fou comprat per 15 lliures i 8 sous. Doncs bé, pel que sembla, a Pasquala li va pagar en metàl·lic, però, en canvi, a Agnès, li va vendre un censal mort de 7 lliures i 14 sous i 11 sous de pensió anual. D'aquesta manera, podia comprar el mas sense desemborsar una quantitat molt important de diners i Agnès tenia una renda vitalícia fins que li pagués el censal. També el 1418 Guillem Vehil àlies Seguí, de Vilassar, i el seu fill Joan Verdaguer, fuster de Barcelona, van vendre a Jaume Cabanyes el mas Verdaguer d'Argentona, per 50 lliures.²¹

Com veiem, en els tres únics documents de vendes de masos els preus eren molt dispers; 70 lliures el 1400, 50 lliures el 1418 i 15 lliures el 1455. Evidentment, vol dir que el mas Gener era més valorat que el mas Estrany i aquest que el mas Cabanyes, però també pot voler dir que els preus fossin més baixos a la meitat del segle que no als seus inicis, quan potser encara la crisi no era tan important, encara que aquestes afirmacions són agosarades en desconèixer la dimensió dels masos.

Aquesta propietat queda molt clara, sobretot en el cas de les dones, que sempre s'especificava que n'era la propietària; «Bartomeva muller del difunt Joan Arnau sastre ciutadà de Barcelona, filla i hereva de Francesc Rispau difunt d'Argentona i propietària del mas Rispau amb tots els seus drets i pertinències i en franc alou situat a Argentona».²² El marit que entrava en un mas en casar-se amb la pubilla prenia el cognom d'aquesta i del mas, però constava en els actes que atorgava la muller; «Eulàlia, muller de Jaume Rovira, senyora útil i propietària del mas Rovira d'Argentona».²³ La muller normalment necessitava el consentiment del seu marit per atorgar l'acte; «Johanes Ledó àlies Feliu parrochie Sancti Felicis de Capraria diocesis Barcinona et Gabriela eius uxor cum consensu ipsius viri mei, domina utilis et proprietaria mansi Ponçs parrochie Sancti Iuliani dargentona».²⁴

En aquells temps s'enterrava bàsicament dins l'església, tot i que també hi havia un cementiri al seu voltant. Els masos antics acostumaven a tenir un túmul dins l'església, i era on s'enterraven els seus possessors. Això es fa palès en els seus testaments, i, tot i que a vegades demanen ser enterrats on estan els seus predecessors, altres demanen implícitament d'enterrar-se al túmul del seu mas. Així, el 1477, Antònia Toni «eligo sepulturam corporis mei fiendam in ciminterio beate Marie de Matarone in tumulo mansi Toni»,²⁵ o els Fornells; el 1444 Joana Fornells mana ser enterrada al túmul del mas Fornells,²⁶ a l'igual que al 1483, una altra Joana Fornells manava el mateix.²⁷

Ja aleshores hi havia masover en certs masos que acostumaven a ser de ciutadans de Barcelona. Així, tot i que surt del nostre àmbit territorial, en un document de Cabrera, Miquel Llibra diu ser habitant i masover («comorator et protector») de la masia i torre d'en Canal de Cabrera.²⁸

Parlar de l'extensió dels masos és molt complicat, ja que rarament es troba documentada l'extensió de les terres. A Argentona, en no tenir cap capbreu conegut del segle xv, es fa difícil parlar de les terres que tenia cada mas. Només coneixem dos confessions de masos, un fou ordenat per la prepositura de maig de la Catedral de Barcelona, el mas Lladó, i la confessió data del 1441,²⁹ i l'altre és una mica anterior, el mas Batlle, del 1394.³⁰ Tal i com es pot veure en l'apèndix documental, on està totalment transcrit el document, el mas Lladó era aleshores propietat de Joan Lladó, que es declara «homines propii, solidi, questi et affocati dicte prepositure», s'intitula fill i hereu del difunt Antoni Lladó, i confessa tenir el mas sota domini de la prepositura del mes de maig de la Seu;

«totum ipsum mansum meum vocatum de la coma del lledó, quem ego una cum petiis terris infrascriptis habeo et possideo et habere et possidere debeo in dicta parrochia cum possim [...] honoribus et terris ipsius mansi in quo manso seu possessionibus eiusdem sunt [...] petie terre subscripte in una earum est [...] constructus, edificatus dictus mansus».

Joan confessa en total dotze peces de terra, una de les quals estava en la parroquia de Mataró. Si tenim en compte que, a part d'aquestes terres, Joan Lledó en tenia, almenys, sota domini de Miquel Des Bosch i de Sant Pere de les Puelles, podem suposar que eren més de quinze peces de terra. Si fem servir les equivalències proposades per Cuadrada, de 3 ha per camp i 2 ha per peça de terra,³¹ tindriem 30 Ha aproximadament, unes dimensions força superiors a les 3 o 4 hectàrees de mitjana que hem apuntat que donava Cuadrada, tot i que també documenta explotacions de 70 ha a la primera meitat del xiv.

De dimensions similars era el mas Batlle, situat a la sagrera d'Argentona. El 1394 Bernat Batlle, àlies Ballot, confessava a Miquel Des Bosch el mas Batlle, la batllia, quatre cases i un celler, tot a la sagrera, dos camps i catorze peces de terra, de les quals onze les té sotaestablertes. A part, Batlle tenia peces sota domini de la casa d'Argentona. A tot això, tindriem que el mas Batlle disposava almenys de 37 ha.

Finalment, tot i que l'extensió no la documentem fins al 1602 en la compra del domini directe a la casa de Vilalba, el mas Gener de Pins tenia aleshores 36 ha sota domini d'aquesta casa, de les quals 25 corresponien a la quintana del mas.³² No creiem, per la documentació d'aquest mas del segle xvi, que tingués menys extensió durant el segle xv, i el que realment sorprèn són les dimensions de la quintana, que, si en el cas del mas Batlle o Lladó fos similar, hauríem d'incrementar molt l'extensió que li hem donat.

Amb només dos exemples semblaria que els masos d'Argentona eren de dimensions molt considerables, res més lluny de la realitat, ja que la mostra és massa poc representativa. El que sí deixa clar és que hi havia pagesos amb molta terra i que, per tant, es podien considerar com a pagesos benestants, tot i tenir condició de remences, com era el cas dels Lladó o els Batlle.

El que sí és constatable és la fragmentació de la terra al llarg de l'edat mitjana. Així, de les grans tinences dels segles x i xi, amb afrontacions que sovint equivalien a les dimensions de prop d'un terme, passem, com es veu, al segle xv, amb tinences molt petites, de menys d'una hectàrea i amb gran dispersió. Si miren l'afrontació de les dotze peces de terra que Lladó confessa el 1441, només unes poques estan a tocar de la masia, donat que la resta estaven disperses pel terme, molts cops a més d'una hora a peu de l'explotació principal. Aquesta dispersió i fragmentació ja és observada per Carceller, pel què fa a la baronia de Queralt.³³

Enric Subiñà i Coll

- APÈNDIX DOCUMENTAL -

TRANSCRIPCIÓ

Precari del mas Lladó

[1441]. [Barcelona].

Precari del mas Lladó, confessat per Joan Lladó d'Argentona, sota domini de la Prepositura del mes de Maig de la Seu de Barcelona.

Noverint universi. Quod ego Joan Ledó, parrochie Sancti Iuliani de Argentona Barcinonensis diocesis, filius, heres, ut asserere Anthonii Ledó quondam dicte parrochie, gratis et ex certa sciencia confitor et recognosco vobis honorabilis Anthonio Ça Plana, canonico et preposito prepositure mensis madii canonice Barcinone, que teneo per dictam preposituram et seu per vos [...] prepositum ipsius nomine, totum ipsum mansum meum vocatum de la Coma del Lledó, quem ego, una cum petiis terris infrascriptis, habeo et possideo et habere et possidere debeo in dicta parrochia cum possim [...] honoribus et terris ipsius mansi, in quo manso seu possessionibus eiusdem sunt [...] petie terre subscripte, in una earum est [...] constructus, edificatus dictus mansus. Et terminatus ipsa petia terre in qua dictus mansus est situatus una cum domo dicti mansi, ab oriente cum honore Petri Ametlerii dicte parrochie partim, et partim in tenedone alia mea dicti Joannis Letone alodio Michaelis de Boscho, et partim in tenedone Guillermi Novell dicte parrochie,

a meridie in honore mansi Novi, ab occidente in alio tenedone mea dicti Joannis alodio dicti Michaelis de Boscho civis Barchinone, et monasterii Sancti Petri Puellarum Barcinone, et partim in tenedone Jacobi Cirers, et partim in tenedone Simonis Gener, dicte parrochie, et a circio partim in honore mansi Riera, et partim in tenedone Jacobi Pons, dicte parrochie, et partim in tenedone dicti Jacobi Cirers. Ítem quadam aliam petiam quam ego habeo et possideo in dicta parrochia in loco vocato la Ramonera. Et terminatur ab oriente, in honore seu alodio Sancte Margaritte, a meridie in honore Petri Corçà, Sancti Phelicis de Cabrera, ab occidente in tenedone mansi vocati lo mas Barthomeu, et a circio in camino regali qui ibi est. Ítem totam illam aliam petia terre cum iuribus et pertinentis suis ego habeo et possideo in dicta parrochia in loco vocato Ribalta. Et terminatur ab oriente, in tenedone Joannis Croanyes, dicte parrochie Sancti Iuliani, a meridie in tenedone Joannis Maroti, Sancte Marie de Materone, ab occidente in tenedone Francisci Rispau des Cros, dicte parrochie, ab occidente et a circio in manso vocato lo mas Salvador. Ítem totam illam petia terre cum introitibus, exitibus, iuribus et pertinentis suis quam ego habeo et possideo in dicta parrochia in dicto loco vocato Ribalta. Et terminatur ab oriente, in honore Petri Moió, a meridie cum manso vocato mas Scarp, ab occidente in honore Petri Bellot de sa Pinada,³⁴ et a circio in dicto manso vocato mas Scarp. Ítem totam illam aliam petiam terre cum iuribus et pertinenciis suis quam ego habeo et possideo in dicta parrochia in dicto loco vocato Ribalta. Et terminatur ab oriente, in tenedone dicti Petri Moió, a meridie in tenedone dicti Joannis de Crohanyes, dicte parrochie Sancti Iuliani, ab occidente in tenedone mansi Riera, et a circio in tenedone Jacobi Roqueta, dicte parrochie Sancti Iuliani. Ítem totam illam aliam petia terre cum introitibus, exitibus, iuribus et pertinentis universalis quam ego habeo et possideo in dicta parrochia in dicto loco vocato sa Perera. Et terminatur ab oriente, in tenedone dicti Petri Bellot, dicte parrochie Sancti Iuliani, a meridie in honore mansi Viver, ab occidente in tenedone mansi Bonet partim, et partim in tenedone dicti Petri Moió, dicte parrochie Sancti Iuliani, et a circio in tenedone d'en Rispau. Ítem totam illam petia terre quam ego habeo et possideo in dicta parrochia ça Gavarra. Et terminatur ab oriente, in tenedone Jacobi Pons partim, et partim in tenedone Jacobi Serra, a meridie in honore d'en Cappella, Sancte Marie de Matarone, ab occidente partim in tenedone dicti Petri Bellot, et partim in tenedone Anthonii Comes, Sancti Marie de Matarone, et a circio partim in tenedone Bernardi Camp, et partim in tenedone Bernardi Bauili, Sancti Iuliani de Argentona. Ítem totam illam aliam petie terre cum introitibus, exitibus, iuribus et pertinentis suis quam ego habeo et possideo in dicta parrochia, in dicto loco vocato ça Perella. Et terminatur ab oriente, partim in tenedone Jacobi Pons, partim in tenedone mansi Riera, dicte parrochie Sancti Iuliani, a meridie in tenedone Jacobi Roqueta, dicte parrochie Sancti Iuliani, et partim in honore mansi Gros, Sancte Marie de Matarone, ab occidente partim in tenedone Arnaldi Bosch, et partim in tenedone mansi Mayol, dicte parrochie, et a circio in honore Jacobi Roqueta, dicte parrochie Sancti Iuliani. Ítem totam illam aliam petiam terre cum iuribus et pertinenciis suis quam ego habeo et possideo in parrochia Sancte Marie de Matarone, in dicto loco vocato los Murets. Et terminatur ab oriente, in tenedone Jacobi Creu, dicte parrochie de Matarone, a meridie cum honore

mansi Sibilía, dicte parrochie de Matarone, ab occidente cum honore d'en Bellot de Argentona, et a circio in via publica que ibi est. Ítem totam illam aliam petia terre cum introittibus, exittibus, iuribus et pertinentis suis quam ego habeo et possideo in dicta parrochia, in dicto loco vocato ses Boygues. Et terminatur ab oriente, partim in tenedone Jacobi Pons, et partim in tenedone Petri Puig alias Mujal, dicte parrochie Sancti Iuliani d'Argentona, a meridie in honore mansi Canyelles, Sancti Felicis de Cabrera, ab occidente in honore dicti mansi Canyelles, et partim in honore mansi Riera, partim in in honore dicti Jacobi Roqueta, et a circio in honore Arnaldi Strany. Ítem totam illam aliam petiam terre cum iuribus et pertinenciis suis universis quam ego habeo et possideo in dicta parrochia, in loco vocato en les Boygues. Et teneo per dictam preposituram et per vos et eius prepositum ipsius nomine et sub dominio et alodio ipsius prepositure. Et terminatur ab oriente, in tenedone Arnaldi Strany, a meridie partim in tenedone Petri Gual, et partim in honore Petri Muial, et partim in tenedone dicti Jacobi Pons, dicte parrochia Sancti Iuliani, et partim in tenedone Petri Mas, sartoris dicte parrochie Sancte Marie de Matarone, ab occidente in honore mansi Cabot, et a circio in honore mansi Petri Feliu, Sancte Marie de Matarone, et partim in tenedone dicti Petri Bellot, et partim in tenedone Francisci Rispau, et partim in honore Mansi Verdeguer. Ítem totam illam aliam petiam terre cum iuribus et pertinenciis suis quam ego habeo et possideo in dicta parrochia, in loco vocato lo mas de les Corts. Et teneo per dictam preposituram et per vos et eius prepositum ipsius nomine et sub dominio et alodio eiusdem prepositure. Et terminatur ab oriente, in camino vo[cat]o [Merca]dal, a meridie in tenedone Petri Muial, ab occidente in tenedone dicti Petri [Muial], et partim in tenedone Petri Bramona, dicte parrochie Sancti Iuliani de Argentona, et a circio partim in tenedone dicti Petri Bramona, et partim in camino vocato lo cami Mercadal. Ítem totam illam aliam petiam terre cum introittibus, exittibus, iuribus et pertinentis suis quam ego habeo et possideo in dicta parrochia in dicto loco vocato la Perera. Et teneo per dictam preposituram et per vos et eius prepositum ipsius nomine et sub dominio et alodio ipsius prepositure. Et terminatur ipsam petie terre ab oriente, cum honore Jacobi Creu, parrochie de Matarone, a meridie in honore Petri Bellot de la Puiada, ab occidente cum honore d'en Cappella, et a circio in honore Bernardi Batlle. Et spectat predicta que dicte prepositure seu vobis ipsius nomine confitor et recognosco ad me titulo laudationis, approbationis, rattificationis et confirmationis per vos inde mihi fractarum cum instrumento publico inde facio in posse Francisci de Molló, notari in [...] xx die mensis augusti proxime preteriti anni Nativitate Domini millesimi quadragesimi quadragesimi. Et est [...] qua pro censum dicti mansi et petie terre in qua est fundatus, constructus et edificatus facio et presto annis singulis perpetuo in festo Sanctorum Petri et Felicis mensis augusti, duas quarterias furmenti a modo per me et meos in predictis antecessores solito, ad mensuram ville Granullariorum, una pars et unam partem carnisalce in festo Natalis Domini, et per censum dictarum petia seu terre separatum ut predicatur prepositarum agrarium omnium fructum ex ipsis pecis terre exenncium videlicet septimam partem ad rectam mensuram dicte ville Granullariorum. Et michi hominus, ego et mei in predicto manso successores, sumus et esse debemus pro eodem et omnibus iuribus et pertinenciis suis, pro ut antecessores mei in eodem manso

[...] esse consueverunt homines propii, solidi, questi et affocati dicte prepositure et seu vestri et vestrorum in eadem prepositure succedencium ipsius prepositure nomine pro ut [...] et quam plurima alia in dicto laudacio mei approbationis, ratificationis et confirmationis instrumento laicius visa sunt contineri et predicta omnia.

Testes huius rei sunt Anthonius Michaelis et Joanes Guardiola scriptores Barcinones.

Arxiu Catedral de Barcelona, capbreu de la Pabordia de Maig, 1416-1546.

ABREVIATURES

ACA, ANM: Arxiu de la Corona d'Aragó, Arxiu Notarial de Mataró.

APCB: Arxiu particular de can Bellatriu.

APCCA: Arxiu particular can Calopa d'Argentona.

APCCB: Arxiu particular de can Cabanyes de Barcelona.

APCCM: Arxiu particular de can Modolell de Cabrera.

APCP: Arxiu particular de can Pins.

APCSP: Arxiu particular de can Serra del Puig.

MASMM: Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró.

REGESTOS

1. 1394, agost, 8. Barcelona.

A conseqüència del litigi entre Miquel des Bosch, ciutadà de Barcelona, senyor del castell de Sant Vicenç i de Vilassar, i Bernat Batlle, àlies Ballot, de la parròquia de Sant Julià d'Argentona, home propi i de remença de l'esmentat senyor, pel fet que l'esmentat Batlle no va voler prestar homenatge ni sagrament al seu senyor, tot i tenir la seva batllia i el mas anomenat Batlle amb totes les seves possessions, des Bosch li va confiscar tot i arrel de la sentència donada pel jutge Guillem Borrell, es va acordar que dit Batlle li pagués a des Bosch 100 florins d'or d'Aragó i, a canvi, aquest li restituiria els seus béns. Per això, ara des Bosch li restitueix de nou la batllia d'Argentona amb joves, braçatge i altres drets i el mas que Batlle i els seus avantpassats tenien per a des Bosch i els seus antecessors, que consta del mas Batlle amb la seva quintana, que es troben al costat de la sagrera d'Argentona; tres cases i el celler, que també són en la sagrera; una altra casa que està en la sagrera; un camp a Argentona al lloc anomenat *as cos*; un camp anomenat de *ça pola*; una peça de terra, prop de l'esmentat camp, anomenada *ça pola*; una peça de terra anomenada *gavarra* i una peça de terra anomenada *la cogolla*; cinc peces de terra a Argentona, dues al lloc dit *les buygues*, una al lloc dit *borras*, altra a *la pola* i l'altra a *la tira*, les quals Bartomeu Feliu, àlies Guera, de Santa Maria de Mataró té sota domini de Batlle a certs censos; una altra peça de terra que és a *ça tira*, la qual el mas Gual del Cros té sota domini de Batlle a certs censos; una

peça de terra que és a *ça plana*, prop de la riera de Lladó, la qual en Cirés d'Argentona té sota domini de Batlle a certs censos; dues peces de terra, una a *ces fexes* i l'altra a *riba roia*, les quals en Riba té sota domini de Batlle a certs censos; una peça de terra que és als [...] que Jaume Ametller té sota domini de Batlle a certs censos; una peça de terra que és a la riera de Clarà, la qual en Pere Llentisclà té sota domini de Batlle a certs censos. A continuació vénen detallades les afrontacions d'aquestes cases i terres. Testimonis: Els venerables Lluís de Bosch (*de Boscho*), Galçeran de Gualbes i Berenguer Brines, ciutadans de Barcelona, i Berenguer Gibert (*Giberti*) escrivent. Notari: Pere Brives, notari de Barcelona.

(Trasllat fet el 27 d'abril de 1560 pel notari de Barcelona Joan Garau, que té les escriptures de Pere Brives, essent l'escriptura original al llibre *Notalarum XVI*.)

APCCA, pergami núm. 10.

2. 1400, desembre, 15. Cardedeu.

Arnau Boscà, de la parròquia de Sant Julià d'Argentona, Guillem Serra, de la parròquia de Sant Julià del Fou, Bernat Serra, del mas Andreu, i Raimon Serra, àlies Andreu, fill seu, de la parròquia de Santa Maria de Cardedeu, venen a Julià Bernat, de l'esmentada parròquia de Cardedeu, la quarta part que els pertany a cada un del mas Gener, situat a la parròquia d'Argentona, al lloc dit la Coma de Pins. El tenen per franc alou del monestir de Sant Marçal de Montseny, amb les vinyes, hortes, garrigars, arbres, pastures. El preu de la venda són 70 lliures de Barcelona, 17 i mitja per a cada un. Testimonis: Jaume Broniquer i Raimon Mataró, de la parròquia del Fou, Raimon Sermeret, de Marata, Jaume Surell, Jaume del Pourech i Pere Bernat, de la parròquia de Cardedeu. Notari: Jaume Montells, prevere de Cardedeu.

El mateix dia es firma àpoca.

APCP, Desena 10, núm. 92.

3. 1418, juny, 25. Terme castell de Vilassar.

Jaume Cabanyes, habitant al terme del castell de Mataró, ha comprat a Guillem Vehil, àlies Seguí, de Sant Genís i de Vilassar, i al seu fill Joan Verdaguer, fuster, habitant a Barcelona, el mas anomenat Verdaguer situat al terme de Sant Vicenç de la parròquia d'Argentona, amb camps, vinyes, terres i honors, tant cultivades com ermes, a la muntanya i a la plana, pel preu de 50 lliures de Barcelona, en document fet davant del notari infrascrit. I en aquest acte confessa no haver pagat encara la quantitat i estipula els següents terminis: El mes de desembre vinent 30 lliures, de les quals 20 seran per a Joan Verdaguer i 10 per a Guillem Vehil, en el dia de Nadal de l'any vinent 5 lliures, i el Nadal de 1420 unes altres 5 lliures, i així cada Nadal fins arribar a les 50 lliures. Nomena fiador Jaume Sabater d'Argentona. Testimonis: Tomàs Ferrer, prevere de Santa Maria del Pi, Guillem Ferrer, d'Argentona i Bonanat Pi, de Barcelona. Notari: Joan Oliver, notari públic de Barcelona.

APCCB, pergami E-8.

4. 1422, Gener, 13. Barcelona.

Miquel des Bosch, ciutadà de Barcelona, senyor del castell de Sant Vicenç i de Vilassar, confirma i estableix de nou al venerable Gaspar de Costabella, ciutadà de Barcelona, senyor de la casa del Cros situada en la parròquia de Sant Julià d'Argentona, terme de l'esmentat castell de Sant Vicenç, una peça de terra que fou abans de pertinença del mas Guieta, amb tots els seus drets, la qual Costabella posseeix dels seus predecessors de molt de temps a Argentona, al lloc anomenat Ça Gavarra. Està sota domini i alou de l'esmentat Miquel de Bosch. Limita, a llevant, amb honor del mas Mateu, a migdia, amb honor del mas Moyó, a ponent, amb honor del mas Boschà i, a tramuntana, amb possessió del mas Bova. Per cens, es pacta que Costabella pagarà a des Bosch i als seus successors, per la festa de Nadal, 2/3 parts d'un pernil, a pagar en el mas de Riera de l'esmentada parròquia, tal i com s'especificava en l'acta d'establiment d'aquesta peça de terra feta a Nicolau Rispaü, hereu del mas o borda d'en Jaume de Pou, el 9 de juny de 1391, a Sant Feliu de Cabrera, davant del rector Pere d'Arenys. Per entrada d'aquest establiment es pagaran 9 sous, que es reben en aquest acte. Notari: Joan Dalmau, ciutadà de Barcelona, notari públic per tota la terra del Rei d'Aragó. Testimonis: Esteve Camps, ferrer, ciutadà de Barcelona, i Pere de Castell Nou, masover de Miquel de Bosch.

MASMM, Col·lecció Marfà, núm. 102

5. 1444, maig, 30. Argentona.

Testament de Joana, muller d'Antoni Fornells, de Sant Julià d'Argentona, fet quan patia greu malaltia, de la qual tem morir. Nomena marmessors el seu nebot Antoni Mas, de Santa Maria de Mataró, i el seu gendre Pere llella, àlies [Fornells], d'Argentona. Ordena que els seus deutes siguin pagats i les seves injúries restituïdes. Escull la sepultura al cementiri de l'església d'Argentona, al túmul del mas Fornells. Llega 7 lliures per l'ànima i per la sepultura, novena i cap d'any, de les quals destina 1 sou a l'altar Major de l'església d'Argentona, en el cementiri de la qual vol ser enterrada, i 6 diners als altres altars de l'església d'Argentona, 6 diners a l'altar de Santa Maria del Viver, que vol que es gastin en ornaments, 2 diners als bacins d'aquesta església. Mana que es celebrin a l'església d'Argentona trenta-tres misses a la vida de sant Amador, per a les quals destina 33 sous. Llega 5 sous als marmessors, 1 als [nebots] i 1 al seu senyor terrenal. El que sobri de les 7 lliures, ordena que es destini a misses i almoines, segons els seus marmessors. Nomena hereva universal la seva filla Eulàlia, muller de Pere llella, àlies Fornells. Testimonis: Pere Ferrer i Jaume Ferrer, de Sant Julià d'Argentona. Notari: Joan Bassart, vicari d'Argentona (clos al març de 1448).

APCSP, pergami núm. 13.

6. [1450], setembre, 8. Mataró

Eulàlia, muller de Jaume Rovira, de Sant Julià d'Argentona, senyora útil i propietària del mas Rovira de dita parròquia, en nom propi i dels seus i amb

consentiment del seu marit, ven a Francesc Soler, de Santa Maria de Mataró, una peça de terra campa, amb tots els seus drets i pertinences, que està en l'esmentada parròquia, al lloc dit *Spinalp de la mar*, situada prop del rouret que es al camí reial que divideix els termes d'Argentona i de Mataró; aquesta peça de terra, juntament amb el mas Rovira, es té per Miquel de Bosch, ciutadà de Barcelona, senyor del castell de Sant Vicenç i de Vilassar. Limita, a llevant, amb honors de Bartomeu Pou de Mataró, que abans fou de Bernat Sabater d'Argentona, a migdia, amb el litoral del mar, a ponent, amb honor del comprador i, a tramuntana, amb honor d'en Bartomeu Pou. El preu són 88 sous. (Signa d'Eulàlia i de Jaume Rovira, marit, que confirma). Testimonis: Bonanat Mauri, de Santa Maria de Palautordera, Jaume Jaume i Pere Ros, escrivent de Mataró.

Àpoca el mateix dia. Signa de Pere de Bosch per raó de senyoria.

ACA, ANM, manual 3 (4).

7. 1455, març, 3. [Mataró].

Pere Torrent, de la parròquia de Sant Julià d'Argentona, ven a carta de gràcia a Agnès [Devesa], filla del difunt Joan Cabanyes, de Sant Andreu d'Órrius, un censal mort d'11 sous de pensió anual i 7 lliures i 14 sous de preu, nomenant fiadors Miquel Sever, àlies Camp, de Sant Julià d'Argentona, i Pere Orriols, de Cabrera. Testimonis: Jaume Lladó, pagès de Mataró, i Marc Carbó, de Sant Pere de Martorell.

ACA, ANM, manual 4.

8. 1456, febrer, 29. Mataró.

Antoni Veyl als Moner de Sant Julià d'Argentona, reconeix haver rebut de Joan Sala, de Sant Feliu de Cabrera, 110 sous de Bartomeva, muller del difunt Joan Arnau, sastre i ciutadà de Barcelona, filla i hereva de Francesc Rispau, difunt d'Argentona i propietària del mas Rispau, amb tots els seus drets i pertinències, i en franc alou, situat a Argentona. Testimonis: Bernat Sabater i Joan Soler, de Mataró.

ACA, ANM, manual 3.

9. 1469, novembre, 19. Cabrera.

Miquel Llibre (Libra), natural de Santa Maria de Mataró, avui habitant i masover (*comorator et protector*) de la masia i torre d'en Canal, de la parròquia de Sant Feliu de Cabrera, per Agnès, germana seva, menor de 15 anys però major de 12, com a hereva de la difunta Salvadora, tia comuna, en testament fet a Cabrera als 24 de maig de 1469, davant del vicari Mateu Pujalt, restitueixen a Pere Gener (Giner), natural de la parròquia de Sant Julià d'Argentona, marit que fou de

l'esmentada Salvadora, el dot o aixovar que aportà a la casa d'en Canal, que suma 54 lliures i 10 sous. Per això, li donen 24 lliures moneda de Barcelona, i li venen a carta de gràcia un censal mort de propietat del mas Canal, de preu 10 lliures i 10 sous, i satisfà Salvador Colomer, de Sant Genís de Vilassar, venut originalment a Sant Pere de Premià al 20 d'agost de 1452, davant del notari de Barcelona Bartomeu Agell, sumant tot plegat 34 lliures i 10 sous. També venen a Gener, a carta de gràcia, una peça de terra amb tots els seus drets a Cabrera, al lloc anomenat Camp Deu, que limita, a llevant, amb honors d'Esteve Mayol, a migdia amb el litoral del mar, a ponent, amb honors de Bartomeu Arnau (Arnaldi) i, a tramuntana, amb honors d'Esteve Mayol, per la qual Pere Gener presta anualment, per sant Feliu d'agost, una quartera de forment a mesura de Granollers. Testimonis: Jaume Mir, menor de dies, i Simó Ponç, menor de dies, ambdós de Cabrera. Notari: Mateu Pujalt, vicari de Cabrera, per ordre del rector Jaume Joan Moya.

APCCA, pergami núm. 22.

10. 1474, abril, 25. Cabrera.

Joan Lladó, àlies Feliu, de la parròquia de Sant Feliu de Cabrera, tinent dels béns del mas Ponç de la parròquia de Sant Julià d'Argentona per raó de dot, i Gabriela, muller seva, amb consentiment del seu marit, senyora útil i propietària de l'esmentat mas Ponç, venen i absolen a Lluís Mateu d'Argentona, un cens de 6 diners, moneda de Barcelona, que tenen per raó d'una peça de terra que Mateu té a Argentona, al lloc anomenat Madà, sota domini del monestir de Sant Benet del Bages a percepció d'agrèr, tasca i braçatge. Limita als quatre vents amb honors del comprador, Lluís Mateu, mitjançant un camí públic per tramuntana. El preu de la venda són 8 sous. Testimonis: Bernat Lladó, Jaume Mir, Jaume Deulofeu i Bartomeu Farrer de Cabrera. Notari: Simó [Cantaler] vicari de Cabrera per ordre de Jaume Ferran, rector de Cabrera.

APCMC, pergami núm. 42 (Antic 12).

11. 1475, abril, 20. Barcelona.

Pere Bramona i el seu fill, Pere Galceran Bramona, de la parròquia de Sant Julià d'Argentona, venen a Pere Fornells, àlies Viver, de dita parròquia, una peça de terra o feixa erma amb entrades i eixides, drets i pertinences que tenen en lliure i franc alou en l'esmentada parròquia, al lloc anomenat Coll de les Corts i abans de les Buygues. Limita, a llevant, amb honor de n'Strany, que el comprador té plantat de vinya a rabassa, a migdia, amb el camí que va a la vila de Mataró, a ponent, amb honor d'en Moyó d'Argentona i, a tramuntana, amb honor d'en Matheu. El preu de la venda són 99 sous. Testimonis: Bernat Batlle (*Baiuli*) i Joan Doy, àlies Boschà, d'Argentona. Notari: Bartomeu Agell, notari de Barcelona.

El mateix dia es firma àpoca.

MASMM, pergamins, Col. Santa Maria 178 - A00194 - (01-128B)

12. 1477, desembre, 1. Argentona

Testament d'Antònia, muller de Bernat Toni, de Sant Julià d'Argentona. Nomena com a marmessors el seu marit, Bernat Toni, i Bernat Llobet, àlies Soler, de Mataró. Mana als seus marmessors que vinguin qualsevol bé seu a fi de poder executar el testament. Mana, així mateix, pagar tots els seus deutes i que les injúries li siguin restituïdes. Destina 100 sous per la seva ànima, d'on han de sortir les despeses del funeral, extremunció i altres. Demana ser enterrada en el cementiri de l'església parroquial de Santa Maria de Mataró, al túmul del mas Toni, amb novena, cap d'any i un Trentari de sant Amador. Destina 2 diners a cada altar de Santa Maria de Mataró, 2 diners a cada bací d'aquesta església i 3 sous a cada marmessor. Si sobren diners dels 100 sous, mana que li siguin dites misses on els marmessors desitgin. Nomena hereu universal el seu fill Galzeran, i si aquest no vol, o no té fills, o aquests no arriben a edat de fer testament, el substitueix per la seva filla Antònia. Testimonis: Antoni Verdalet, prevere de la diòcesi de Girona, ara habitant a la parròquia de Sant Julià d'Argentona, i Joan Rovira, també de la parròquia d'Argentona. Notari: Joan Asemar, vicari de Sant Julià d'Argentona, pel discret Mateu Arolas, rector de Sant Julià d'Argentona.

APCB, pergami núm. 17.

13. 1483, setembre, 9 (Argentona).

Joana, muller de Pere Fornells, de Sant Julià d'Argentona. Nomena marmessors Antoni Llobera, àlies Sureda, germà seu, de Sant Esteve de Palautordera, i Antoni Fornells, fill seu. Mana que els seus deutes siguin pagats i les seves injúries restituïdes. Escull la sepultura al cementiri de l'església d'Argentona, al túmul del mas Fornells. Llega per l'ànima i per la sepultura, misses i cap d'any 50 sous, dels quals destina 6 diners a l'altar de Sant Julià i dos diners als altres altars de l'església d'Argentona, 2 diners als bacins d'aquesta església, 12 diners al seu senyor terrenal i 3 sous als marmessors. Dels seus altres béns, llega a les seves filles Isabel, Joana i Clara, 5 sous a cadascuna. Llega als seus fills Bartomeu, Pere i Antoni, 10 sous. Nomena hereu universal el seu fill Antoni, i si aquest no volgués, o no tingués fills que arribessin a l'edat d'ordenar testament, el substitueix pels altres fills, preferint els grans als petits i els homes a les dones. I l'hereu del mas Fornells haurà de dotar, segons les possibilitats del mas, els seus germans que entrin en matrimoni. Testimonis: Ramon Vidal, àlies Llobera, de la parròquia de Sant Esteve de Palautordera, i Esteve Maltas, del veïnat de la capella de Sant Esteve de Canyamars, parròquia de Dosrius. Notari: Jaume Martí, prevere i vicari de l'església de Sant Julià d'Argentona, per ordre de l'honorable Mateu Eroles, rector.

APCSP, pergami núm. 14.

MASOS D'ARGENTONA³⁵

Altafulla
Amatller
Ballot
Bartomeu
Batlle
Bau
Bellatriu
Boet
Boscà
Bova
Bramona
Buscà
Cabot
Cabanyes
Camps
Canyet
Castells
Duran
Escarp
Espinal
Esteve
Estrany de la Pujada
Far
Febrer
Feliu
Ferrer
Fornells
Fuster
Gemferrer
Gener de Lladó
Gener de Pins
Gili
Grau
Gual
Guerau
Illela
Lladó de la Pujada

Lladó de Lladó
Llori
Llunell
March del Priorat
Mas o borda d'en Jaume Pou
Martí
Mateu
Mayol
Miralles
Moió
Moner
Musso
Nou
Novell
Pardal
Pins
Pons
Portell
Prim
Pujada
Rajada
Ramon
Reymir
Ribas
Riera
Rispau
Riudameia
Roqueta
Rovira
Sabater
Seguí
Serra
Sirés
Torrent
Verdaguer
Viver

NOTES

- 1.- JOSEP IGLÉSIES I FORT, *El fogatge de 1497: Estudi i transcripció*, Fundació Vives Casajuana (Barcelona 1992).
- 2.- ESTHER REDONDO GARCÍA, *El fogatjament general de Catalunya de 1378*, CSIC, Institució Milà i Fontanals (Barcelona 2002).
- 3.- JOSEP IGLÉSIES I FORT, *La població del Maresme a la llum dels censos generals*, Accèssit Premi Iluro 1968 (Mataró 1969), 31.
- 4.- Atès que no tenim cap fogatge al segle xv fins al 1497, ens inclinem a pensar, pels indicis econòmics, que es va tocar fons poblacional a mitjans d'aquell segle, arribant a un mínim al voltant de 50 focs, per la qual cosa la recuperació del segle xvi intuïm que es va iniciar durant la segona meitat del segle xv.
- 5.- En l'apèndix hi ha un llistat de 72 masos coneguts i documentats en època medieval.
- 6.- ENRIC SUBIÑÀ I COLL, *Argentona. De la sagrera a la vila (1295-1900)*, Premi Burriac 2001 (Argentona 2002).
- 7.- MASMM, Col. Marfà 102, 13 de gener de 1422. Apèndix Regestos doc. núm. 4.
- 8.- MASMM, pergamins, núm. 235, 20 d'abril de 1475. Apèndix Regestos doc. núm. 11.
- 9.- ASSUMPTA SERRA I CLOTA, *La comunitat rural a la Catalunya Medieval: Collsacabra (s. XIII-XVII)*, Eumo editorial (Vic 1990), 45.
- 10.- J. BLANCO DE LA LAMA, «Masos grassos a la vall d'Amer (segles XIV-XVI)», *El feudalisme comptat i debatut. Formació i expansió del feudalisme català*, Universitat de València (València 2003).
- 11.- MARIA JOSEP CASTILLO I EZQUERRA, *Argentona i Vilassar, a cavall de dues èpoques*, Ed. L'aixernador (Argentona 1990), 221-223.
- 12.- PERE GIFRE, «Mercat de la terra i formació de patrimonis agraris (1486-1720). Una primera aproximació», *Homes, masos, història. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX)*, a càrrec de Rosa Congost i Lluís To, Publicacions de l'Abadia de Montserrat (Barcelona 1999), 190.
- 13.- MARIA TERESA FERRER I MALLOL, «Establiments de masos després de la pesta negra», *El mas català durant l'edat mitjana i la moderna (segles IX-XVIII)*, CSIC (Barcelona 2001), 190.
- 14.- CASTILLO, *Op. cit.*, 220.
- 15.- CASTILLO, *Op. cit.*, 315.
- 16.- SERRA, *Op. cit.*, 75.
- 17.- FERRER, *Op. cit.*, 212.

- 18.- ELVIS MALLORQUÍ I GARCIA, «El mas com a unitat d'explotació agrària. Repàs dels seus orígens», *El mas medieval a Catalunya*, Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles (Banyoles 1998), 60.
- 19.- APCP, desena 10, núm. 92, 15 de desembre de 1400. Apèndix Regestos doc. núm. 2.
- 20.- ACA, ANM, Manual 3, 3 de març de 1455. Apèndix Regestos doc. núm. 7.
- 21.- APCCB, pergami núm. E-8, 25 de juny de 1418. Apèndix Regestos doc. núm. 3.
- 22.- ACA, ANM, Manual 3, 29 de febrer de 1456. Apèndix Regestos doc. núm. 8.
- 23.- ACA, ANM, Manual 3, 8 d'agost de 1450. Apèndix Regestos doc. núm. 6.
- 24.- APCMC, pergami núm. 42, 25 d'abril de 1474. Apèndix Regestos doc. núm. 7.
- 25.- APGB, pergami núm. 17, 1 desembre de 1477. Apèndix Regestos doc. núm. 12.
- 26.- APCSP, pergami núm. 13, 30 de maig de 1444. Apèndix Regestos doc. núm. 5.
- 27.- APCSP, pergami núm. 14, 9 setembre de 1483. Apèndix Regestos doc. núm. 13.
- 28.- APCCA, pergami núm. 22, 19 novembre de 1469. Apèndix Regestos doc. núm. 9.
- 29.- ACB, Capbreu de la Pabordia de Maig, 1416-1546. Apèndix Transcripció.
- 30.- APCCA, pergami núm. 10, 8 agost de 1394. Apèndix Regestos doc. núm. 1.
- 31.- CORAL CUADRADA, *L'aixada i l'espasa. L'espai feudal a Catalunya*, Arola editors (Tarragona 1999), 66.
- 32.- APCP, desena 12 núm. 115 (1602).
- 33.- G. CARCELLER I BARRABEIG, *La baronia de Queralt al segle xv. Organització del territori i gestió econòmica d'un espai feudal*, Consell Comarcal de la Conca de Barberà (Santa Coloma de Queralt 1998).
- 34.- Hauria de dir «sa pujada».
- 35.- El llistat inclou tots els masos que es té referència que existien a Argentona al segle xv. De totes maneres, en negreta consten els que directament apareixen documentats com a tals en la documentació d'aquell segle. Els altres, sovint, només apareixen citades les famílies que el posseïen, sense citar-se específicament el mas.